

Bibó István évváró beszéde

Elhangzott 2001. június 22-én

Kedves diákok, kedves szülők, tanárok, munkatársaink!

Idei, negyedik évünkben megint átértünk egy eseményt, amely induló iskolánk életében az első volt a maga nemében: először bocsátottunk ki érettségiző évfolyamot. Azt hiszem, hogy - legalábbis a tanév vége felé - mindnyájan éreztétek (nem csak az érettségizők), hogy ennek tétje van az iskola számára. S ha bárkivel szóba kerül az, mi van az iskolában, s mondom, hogy most volt először érettségi, az első kérdés: na, és mi a végeredmény?

Mindenki az *eredményt*, sőt *végeredményt* kérdezi, és a kérdésre az esetek nagy többségében számszerű választ vár, és én magam is rögtön, reflexszerűen számokat akarok mondani: osztályzatokat, átlagot, a kitűnőek vagy a buktak számát, százalékos arányt, pontszámokat, stb.. -

(Zárójelben: Ha már évváró, s ha már mindenki erre kíváncsi, essünk túl rajta, és mondjuk ki, hogy az eredmény - a számszerű - igazán jó: a tantárgyi átlag 3,97, jobb, mint az évvégi eredmények átlaga; egy diák kitűnően érettségizett, többen jelesen; s noha az osztályból egy gyerek nem mehetett érettségire elégtelen évvégi jegy miatt, viszont az érettségien senki nem bukott meg. Nagy öröm tehát számunkra, hogy a tizenkettedikesek most hozták ki a legtöbbet magukból, amikor erre a legnagyobb szükségük volt; s az, hogy erre képesek, ez az ő jövőjük szempontjából is nagyon biztató. Zárójel bezárva.) - Én azonban most ennek kapcsán arra szeretnék kérni benneteket, gondolkozzunk el azon, vajon mit érdemes *eredménynek* nevezni. Mi az, hogy eredmény, és hogyan mérhető? Csak az az eredmény, ami mérhető? S ha van mérhető és nem mérhető eredmény, mondhatjuk-e, hogy az egyik fontosabb a másiknál? S mikor van és mi az a végeredmény?

Több mint húsz éve, még az elmúlt kommunista rendszerben egy számomra fontos és szimpatikus történeti személyről egy primitíven fölényes, ellenséges, nyegle újságcikk azt állította, hogy az illető - mivel politikai elképzeléseit nem sikerült megvalósítania - bukott politikus, mert *"a politikában csak a végeredmény számít"*. S akkor gondoltam arra: vajon Petőfi politikai működésének mi a végeredménye? és kinek mikor van joga ezt megállapítani? A március 15-i forradalom, amely győzött, az a végeredmény? A 48-49-es szabadságharc, amely elbukott? Az, hogy később szinte minden elnyomás-ellenes mozgalomnak március 15-e volt az erőforrása? Az, hogy március 15-öt a mai napig egyetlen politikai hatalomnak sem sikerült kisajátítania? Vagy az, hogy ilyenkor ünnepélyek vannak, és az egyik jól sikerül, a másik meg nem? Vagy az a végeredmény, ami mondjuk majd 2012-ben fog történni március 15-én? Mert valamilyen módon mindegyikben benne van Petőfi.

De a ti kis saját történetetekben is fel lehet tenni a kérdést: mi a ti iskolába-járásotok eredménye, vagy végeredménye? Az osztályzat, amelyet a feleletre kaptok? Vagy a jegy, amely az év végén a bizonyítványba kerül? Az érettségi? Vagy az a tudás, ami a fejetekben megmarad? Vagy az a munka, amit ennek a tudásnak a birtokában elvégeztek, az a mű, amelyet megalkottok? Vagy azok az emlékek, amelyeket később örömmel vagy keserűen felidéztek? Én nem akarok most semmiféle definíciót mondani - inkább azt szeretném, hogy gondolkozzatok el, mit tartotok Ti eredménynek.

Abban persze könnyű lesz megegyezni, hogy az igazi eredmény mindig inkább minőség, mint mennyiség; de amikor értékelni kell, megítélni az eredményt, akkor muszáj mérni és összehasonlítani; a minőséget azonban nem könnyű számszerűsíteni. 30 évvel ezelőtt, amikor Magyarországon mindent a kommunista ideológia szempontjából kellett megítélni, és ennek következtében minden eredmény és teljesítmény értékelését manipulálták, ezért vált fontossá Balczó András számára, hogy küldetését a sport területén teljesítse; mert ott nem lehetett olyan könnyen manipulálni az egyértelműen mérhető eredményeket. Ma megfordult a helyzet: ma nem ideológiai diktatúrában élünk, hanem egy többé-kevésbé működő demokráciában, ahol viszont a piac törvényei szerint még azt is mérni akarják, amit nem lehet vagy nem szabad: *"le mérik, hány kiló egy hattyú"*.

Nagyon fontos, hogy egy hízott liba hány embert menthet meg az éhségtől; de azt már nem érdemes megszámolni, hogy egy hattyú szépsége hány embert menthet meg a szomorúságtól. Nem mindegy, hogy hány embert sikerül kihozni egy égő házból; de ostobaság azt számolgatni, hogy a bocsánatkérés vagy a megbocsátás képessége hány embert tarthat vissza a gyűlölködéstől (ami szintén életmentés). És nem véletlen, hogy amikor Péter számszerű eligazítást kér Jézustól, hogy hányszor kell vagy hányszor lehet megbocsátani, talán még hétszer is? - azt a választ kapja: hetvenszer hétszer is, azaz: *ezt nem számoljuk!*

Van, amit nem lehet megszámolni. - A mérhető és a nem mérhető tehát egyformán fontos - csak nem szabad őket összekeverni.

Mérni azonban kénytelenek vagyunk, és néha a nehezen mérhető is megkíséreljük - például a megnyilvánulásainak számával - mérni; így lesz pl. magatartás-jegy, az intők és dicséretesek, a késések és igazolatlan órák számával alátámasztva; szorgalom-jegy az osztályzatokkal, a rontás vagy javítás mértékével alátámasztva. De nem véletlen, hogy szeretetből, hűségből, szépségből, barátságból nem adunk osztályzatot.

Mérni azért is kell, hogy tudjam: "most itt tartok". Jó, ha az ember időnként tájékoztatást kap arról, hogy a mérhető területeken meddig jutott el. Csak azt ne higgye, hogy ahová eljutott, az a végeredmény, ahonnan már nem kell és nem lehet sehová továbblépni. És ami sokkal fontosabb: el ne felejtse, hogy közben a nem mérhető dolgokban is előre kellene lépni *felsőbb osztályba*

. (Talán emlékeztek még a tavaly szeptemberi évnyitón idézett Kosztolányi-novellára).

S végül mérni azért is kell, mert a mérési eredményekből a földi törvények szerint jogosítványok, bizonyítványok, diplomák, igazolványok állnak össze, s ezek bizony eléggé meghatározzák, hol, mikor, milyen feladatot, milyen munkát, milyen lehetőséget kaphattok, és ez tényleg nem egészen mindegy. Csak azt ne higgyétek, hogy a ti igazi értéketeket a jogosítványaitok, diplomáitok, bizonyítványaitok adják meg, akárhányat szereztek is majd belőlük. A mai világ hajlamos az embert a teljesítményével azonosítani, és mindent aszerint mérni, de emlékezzetek vissza a talentumok példázatára. Van, aki ötöt, van, aki kettőt és van, aki egyet kapott; de a hűséges szolgák jutalma ettől függetlenül ugyanaz volt. Isten előtt ugyanis minden ember - tehetségének és teljesítményének mértékétől függetlenül, egyformán - méltó lehet erre a mondatra: *"menj be a te Uradnak örömébe."*

Akkor, amikor a **végeredmény** eldől, csak ez számít, mert *az ember nem azonos a teljesítményével*. S ha ezt tudjátok, akkor nem lesz nehéz küzdeni és dolgozni azért, hogy minél jobb jegyeket kapjatok; és nem fogtok rettegni vagy kétségbeesni attól, hogy milyen jegyeket kaptok. Akkor tudni fogjátok, hogy mire jó a méricskélés, mire való az osztályzat és a bizonyítvány; de nem fog zavarni benneteket az, hogy mások tehetségesebbek, és nem fogjátok lenézni azokat, akik nálatok kevesebbet kaptak vagy kevesebbet teljesítenek. Akkor nem fogtok dühöngeni a pecheteken és irigykedni a másik mázlijára; akkor lesz erőtök, de nem lesztek kiszolgáltatva a teljesítmény-kényszernek; akkor lehet, hogy lesz kudarc is, de biztosan nem lesz félelem. Szeretném, ha nemcsak a Sylvesterbe, hanem az élet iskolájába is mindnyájan így járnátok, nemcsak a mostani, hanem az ezután érettségizők is. - A 2000-2001-es tanévet bezárom; szép nyarat, tartalmas vakációt kívánok mindenkinek.

